

UNIVERSITÉ DE COPENHAGUE

CAHIERS
DE
L'INSTITUT DU MOYEN-ÂGE GREC ET LATIN

87

Centre for the Aristotelian Tradition

Saxo Institute

2018

Michael of Ephesus on the Fallacy of Consequent

Sten Ebbesen

In the article preceding this in *CIMAGL* 87, Francesco Bellucci and Costantino Marmo suggest that for his scholium on Aristotle's *Sophistici Elenchi* 5.167b1ff. Michael of Ephesus' may have drawn upon John Philoponus' commentary on *Posterior Analytics I*.¹

Prima facie this is by no means improbable. As I showed in 1981, Michael incorporated material from several sources in his commentary, and in his prologue there is a clear loan from Philoponus on *Posterior Analytics I* (*Commentaria in Aristotelem Graeca* II.3: 2.1-3 & 2.5-8 ≈ CAG XIII.3: 2.14-17 & 2.5-9, respectively).² But there is a complication: There are two versions of Michael's commentary, an early one ("Ps.-Alexander 2") of which only extracts have been printed, and a final, expanded one ("Ps.-Alexander 1"), which is the one edited by Max Wallies in *CAG* II.3.

Now, much of the material found in the early version may well have been gathered before Michael, so if a passage containing a loan from Philoponus on *APo.* occurs already there, we have no guarantee that Michael himself had consulted the old commentator. And this is precisely the case with the loan from Philoponus' *APo.* in the prologue, for the whole of the prologue of Michael's final edition is already found in the early edition.

With the scholium on 167b1 the situation is different. The text found in the final edition is a considerably expanded version of the original one, as will appear from the table below, in which material not shared by both editions is in black type, while identical sections are in colour. The section

---

¹ F. Bellucci and C. Marmo, "Sign and Demonstration in Late-Ancient Commentaries on the *Posterior Analytics*," *CIMAGL* 87 (2018): 30.

² S. Ebbesen, *Commentators and Commentaries on Aristotle's Sophistici Elenchi. A Study of Post-Aristotelian Ancient and Medieval Writings on Fallacies*, vols. I–III = Corpus Latinum Commentariorum in Aristotelem Graecorum VII.1-3. Brill: Leiden 1981. See vol. I, ch. V.14, pp. 268ff., where also about the two editions of Michael's commentary.

that Bellucci and Marmo suspect of being inspired by Philoponus is highlighted with yellow background colour.³

Michael of Ephesus on SE 5.167b1 sqq.	
First edition	Final edition. CAG II.3: 47.28–49.3
<p>Ο παρὰ τὸ ἐπόμενον ἔλεγχος, ώς καὶ αὐτὸς προϊῶν ἐρεῖ, μέρος ἐστὶ τοῦ παρὰ τὸ συμβεβηκός</p> <p>ἀμφότεροι γάρ</p> <p>ἀπὸ συμβεβηκότος ὅρμηνται. διαφέρουσι δέ, ὅτι ὁ μὲν παρὰ τὸ συμβεβηκός οὐκ ἀντιστρέφει τοὺς ὄρους, ἀλλ' οὔτωσὶ συλλογίζεται· ὁ Σωκράτης ζῆσον, τὸ ζῆσον γένος, ὁ Σωκράτης ἄρα γένος· ὁ δὲ παρὰ τὸ ἐπόμενον ὡς ἀντιστρέφοντας τοὺς ὄρους λαμβάνει, οἷον εἰ ὁ κλέπτης νύκτωρ πλανᾶται, καὶ ὁ νύκτωρ πλανώμενος κλέπτης ἐστί, καὶ εἰ τὸ μέλι ξανθόν, καὶ τὸ ξανθόν μέλι,</p> <p>καὶ κατὰ τοῦτο τὸν κατασοφισμὸν συμβαίνει γίνεσθαι. οὐκ ἀνάγκη δέ, εἰ ὁ μοιχὸς καλλωπίζεται, καὶ τὸν καλλωπίζομενον μοιχὸν εἶναι· πολλοῖς γάρ ταῦτα ὑπάρχει, λέγω δὴ καὶ τὸ νύκτωρ πλανᾶσθαι καὶ τὸ καλλωπίζεσθαι· τὸ δὲ κατηγορούμενον οὐχ ὑπάρχει.</p>	<p>Ο παρὰ τὸ ἐπόμενον ἔλεγχος πέμπτος ἐστὶ τρόπος τῶν ἐκτὸς τῆς λέξεως φαινομένων ἔλεγχων. μέρος δέ ἐστι τοῦ παρὰ τὸ συμβεβηκός παραλογισμοῦ, ὃς πρῶτος ἐστι τῶν ἐκτὸς τῆς λέξεως σοφισμάτων· τοῦτο δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Αριστοτέλης προϊῶν ἐρεῖ· ἀμφότεροι γάρ οὗτοι οἱ σοφισμοὶ ἀπὸ συμβεβηκότος ὅρμηνται. διαφέρουσι δέ, ὅτι ὁ μὲν παρὰ τὸ συμβεβηκός οὐκ ἀντιστρέφει τοὺς ὄρους, ἀλλ' οὔτωσὶ συλλογίζεται· ὁ Σωκράτης ζῆσον, τὸ ζῆσον γένος, ὁ Σωκράτης ἄρα γένος· ὁ δὲ παρὰ τὸ ἐπόμενον ὡς ἀντιστρέφοντας λαμβάνει τοὺς ὄρους καὶ γίνεται, ὅταν καὶ τὰ μὴ ἀντιστρέφοντα ως ἀντιστρέφοντα λαμβάνηται. ἐπειδὴ γάρ ἔπειται τῷ κλέπτῃ τὸ νύκτωρ πλανᾶσθαι, ἀντιστρέφοντες οἱ σοφισταὶ λέγουσι καὶ ‘ὁ νύκτωρ πλανώμενος κλέπτης ἐστί’· καὶ ἔπειδὴ τὸ μέλι ξανθόν ἐστι, καὶ τὸ ξανθόν μέλι εἶναι φασι. καὶ κατὰ τοῦτο τὸν κατασοφισμὸν συμβαίνει γίνεσθαι. οὐκ ἀνάγκη δέ, εἰ ὁ μοιχὸς καλλωπίζεται, καὶ τὸν καλλωπίζομενον μοιχὸν εἶναι· πολλοῖς γάρ ταῦτα ὑπάρχει, λέγω δὲ καὶ τὸ νύκτωρ πλανᾶσθαι καὶ τὸ καλλωπίζεσθαι· τὸ δὲ κατηγορούμενον οὐχ ὑπάρχει.</p>

³ The text of the early version (Ps.-Alex.-2) is taken from ms Vat. gr. 1770: 20v–21v; I have compared it with ms Paris gr. 1843: 343v–344r, but found no significant variants, only some minor errors of no interest in the present context.

<p>εἶπε δὲ τὴν μοιχείαν κατηγορούμενον τοῦ καλλωπίζεσθαι οὐχ ὡς ἀληθῶς κατηγορούμενον, εἴρηται γάρ ὡς οὐκ ἀνάγκη ἀντιστρέφειν, ἀλλ' ὡς ὑπὸ τῶν σοφιστῶν ὡς κατηγορουμένην λαμβανομένην.</p> <p>ἡ μὲν οὖν τῶν λεγομένων διάνοια τοιαύτη. τὸ δὲ κατὰ τὴν λέξιν τὴν ὅθεν καὶ αἱ περὶ τὴν δόξαν τῆς αἰσθήσεως ἀπάτη γίνονται τοιοῦτον ἐστιν· ὅτι</p>	
<p>ἡ μὲν γεῦσις ἀντιλαμβάνεται τοῦ μέλιτος ὡς γλυκέος, ἡ δὲ ὄψις ὡς ἔανθος, ἀφ' ὧν ἡ δόξα τὰ πάθη συνθεῖσα καὶ ὡς ἐν δοξάζουσα, ὀπηγίκα ἐνεργεῖ ἡ ὄψις περὶ τι ἔανθόν, οἵονεὶ τὴν χολήν, εὐθὺς καὶ μέλι ταύτην είναι δοξάζει,</p> <p>καὶ τὸν ἥλιον πολλάκις ποδιαῖον εἶναι δοξάζει διὰ τὸ ἐπεσθαι ταῖς τῆς ὄψεως φαντασίαις.</p>	<p>ἀλλὰ τοιαύτη μὲν ἡ τῶν λεγομένων διάνοια. τὰ δὲ κατὰ τὴν λέξιν οὕτως ἔχει· ὅταν γάρ μέλιτος ὄντος ἐξ ἀνάγκης ἔπειται καὶ τὸ ἔανθόν, καὶ τινὸς ἔανθου ὄντος οἴονται εἶναι μέλι· καὶ γίνεται ὁ παραλογισμὸς ἐντεῦθεν· συμβαίνει γάρ εἶναι χολήν, ἣτις ἐστὶ ἔανθή, πλὴν οὐχὶ καὶ μέλι. ὁ δὲ παραλογιζόμενος οὕτως ἀπατᾷ· οὐχὶ τὸ μέλι ἔανθόν ἐστι; ναί· ὥστε καὶ τὸ ἔανθὸν μέλι· ἡ δὲ χολή ἔανθή· ἡ χολὴ ἄρα μέλι. καὶ αἱ περὶ τὴν δόξαν ἀπάται ἐντεῦθεν τίκτονται·</p> <p>ἡ μὲν γάρ γεῦσις ἀντιλαμβάνεται τοῦ μέλιτος ὡς γλυκέος, ἡ δὲ ὄψις ὡς ἔανθος· ἀφ' ὧν ἡ δόξα τὰ πάθη συνθεῖσα καὶ ὡς ἐν δοξάζουσα, ὀπηγίκα ἐνεργεῖ ἡ ὄψις περὶ τι ἔανθόν καὶ ὥρᾳ τι χολοβαφές, εὐθὺς καὶ μέλι τοῦτο εἶναι δοξάζει. πάλιν ἐπειδὴ ἐξ ἀνάγκης ὅμβρου κατενηνεγμένου ἡ γῆ διάβροχος γίνεται, καὶ ὀπηγίκα ὕδατος ἔκχυσις γένηται, θετοῦ καταφορὰν γενέσθαι νομίζομεν. ἐντεῦθεν</p> <p>καὶ τὸν ἥλιον πολλάκις ποδιαῖον ἡ ὄψις εἶναι δοξάζει διὰ τὸ ἐπεσθαι ταῖς τῆς ὄψεως φαντασίαις.</p> <p>οὐ μήν ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ῥήτορικοῖς συλλογισμοῖς αἱ σημειώδεις ἀποδείξεις ἐκ τῶν ἐπομένων γίνονται. ἐπειδὴ γάρ σημεῖον τοῦ μοιχοῦ τὸ καλλωπίζεσθαι ἐστι καὶ τοῦ κλέπτου τὸ νυκτὸς πλανᾶσθαι (ἔπειται γάρ καὶ τῷ μοιχῷ τὸ καλλωπίζεσθαι καὶ τῷ κλέπτῃ τὸ νυκτοπορεῖν), διὰ τοῦτο αἱ ῥήτορικαὶ ἀποδείξεις ἐκ τῶν ἐπομένων γίνονται· ὁ γάρ βουλόμενος δεῖξαι ὅτι μοιχός ἐστι, τὸ ἐπόμενον ἔλαβεν, ὅτι καλλωπιστής, καὶ ὁ τὸν κλέπτην ἔλεγξαι βουλόμενος ὅτι νύκτωρ πλανᾶται. τὸ</p>

	<p>δὲ πολλοῖς μὲν ταῦτα ὑπάρχει, τὸ δὲ κατηγορούμενον οὐχ ὑπάρχει λύσις ἐστί.</p> <p>κατηγορούμενον δὲ λέγει τὴν μὲν μοιχείαν</p> <p>κατηγορίαν τοῦ καλλωπίζεσθαι, τοῦ δὲ νυκτὸς βαδίζειν τὸ κλέπτειν,</p> <p>οὐχ ὡς ἀληθῶς κατηγορουμένων (εἴρηται γὰρ ὡς οὐκ ἀνάγκη ἀντιστρέφειν), ἀλλ’ ὡς ὑπὸ τῶν σοφιστῶν ὡς κατηγορουμένων λαμβανομένων.</p>
--	---

The table shows that the section suspected of being inspired by Philoponus is one that Michael added after the publication of the first edition, so if it was indeed inspired by Philoponus, Michael was the person who had the inspiration. But did he consult the old Alexandrian on this occasion? Maybe, but two considerations speak against the assumption:

- 1) Michael tends to keep close to the wording of his sources instead of providing a free paraphrase or just picking up an idea. But there are no close verbal parallels between his scholium on *SE* 5.167b1 and Philoponus' comments on *APo*. I.13.
- 2) Michael's *αἱ σημειώδεις ἀποδείξεις* functions as a paraphrase of a strikingly similar expression in Aristotle's text, as will appear in the following juxtaposition of the authoritative text and Michael's paraphrase:

Aristoteles, <i>SE</i> 5.167b8-12	Michael, <i>Comm. SE</i> <i>CAG II.3: 48.27–35</i>
<p>ἐν τε τοῖς ρήτορικοῖς</p> <p><u>αἱ κατὰ τὸ σημεῖον ἀποδείξεις</u></p> <p>ἐκ τῶν ἐπομένων εἰσίν·</p>	<p>οὐ μὴν ἀλλὰ</p> <p>καὶ ἐν τοῖς ρήτορικοῖς</p> <p>συλλογισμοῖς</p> <p><u>αἱ σημειώδεις ἀποδείξεις</u></p> <p>ἐκ τῶν ἐπομένων γίνονται.</p> <p>ἐπειδὴ γὰρ σημεῖον τοῦ μοιχοῦ τὸ</p> <p>καλλωπίζεσθαι ἔστι καὶ τοῦ κλέπτου τὸ</p> <p>νυκτὸς πλανᾶσθαι (ἔπειται γὰρ καὶ τῷ</p> <p>μοιχῷ τὸ καλλωπίζεσθαι καὶ τῷ κλέπτῃ</p> <p>τὸ νυκτοπορεῖν), διὰ τοῦτο αἱ ρήτορικαὶ</p> <p>ἀποδείξεις ἐκ τῶν ἐπομένων γίνονται·</p>

<p>βουλόμενοι γάρ δεῖξαι ὅτι μοιχός, τὸ ἐπόμενον ἔλαβον, ὅτι καλλωπιστὴς ἢ ὅτι νύκτωρ ὄρᾶται πλανώμενος.</p> <p>πολλοῖς δὲ ταῦτα μὲν ὑπάρχει, τὸ δὲ κατηγορούμενον οὐχ ὑπάρχει.</p>	<p>ό γάρ βουλόμενος δεῖξαι ὅτι μοιχός ἐστι, τὸ ἐπόμενον ἔλαβεν, ὅτι καλλωπιστής, καὶ ὁ τὸν κλέπτην ἐλέγχαι βουλόμενος ὅτι νύκτωρ πλανᾶται. τὸ δὲ “πολλοῖς μὲν ταῦτα ὑπάρχει, τὸ δὲ κατηγορούμενον οὐχ ὑπάρχει” λύσις ἐστί.</p>
---	--